Lubuskie Stowarzyszenie
Profilaktyki Społecznej

Problemy prawne życia codziennego

Zielona Góra, wrzesień 2014

Wydawca:
Lubuskie Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej

Opracowanie:
Lubuskie Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej

Stan prawny: wrzesień 2014

Publikacja wydana z Programu Obywatele dla Demokracji finansowanego z Funduszy EOG w ramach projektu Mobilne Biuro Porad Obywatelskich w powiecie zielonogórskim

Egzemplarz bezpłatny

Druk: Drukarnia XEROtronic Kowalczyk

Spis treści

I. Jak postępować w przypadku rozwodu/spraw alimentacyjnych 5
Sprawy rozwodowe 7
Sprawy alimentacyjne 11

II. Jak postępować z osobą uzależnioną od alkoholu 14

III. Jak sobie radzić z sytuacją przemocy w rodzinie 17

IV. Ulgi i odliczenia podatkowe, z których mamy prawo skorzystać 21

V. Jakie przysługują nam świadczenia na dzieci i osoby zależne? 29
Na co możemy liczyć od ZUS-u? 29
Jaką pomoc otrzymamy od MOPS? 30

VI. Jestem rodzicem, czy przysługują mi dodatkowe świadczenia? 34
Dodatek z tyt. kształcenia i rehabilitacji niepełnosprawnego dziecka 36
Dodatek z tyt. podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania 37
Dodatek z tyt. rozpoczęcia roku szkolnego 37
Dodatek z tyt. samotnego wychowywania dziecka 38
Dodatek z tyt. urodzenia dziecka 38
Dodatek z tyt. wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej 39

VII. Nie stać mnie na leki, gdzie mogę zgłosić się o pomoc w dostosowaniu? 39

VIII. Na jaką pomoc mogę liczyć z PFRON-u? 40

IX. Prawa pacjenta 41

X. Prawa konsumenta 47

I. Jak postępować w przypadku rozwodu / spraw alimentacyjnych

Instytucja małżeństwa, to jest formalnego związku kobiety i mężczyzny, otoczona została szczególną ochroną, która zapewnić ma przede wszystkim trwałość każdego związku małżeńskiego. W celu realizacji tego postulatu, ustawodawca w istotny sposób ograniczył możliwość prawnego zakończenia trwania małżeństwa. Może do tego dojść na kilka sposobów: na skutek śmierci jednego z małżonków lub uznania go za zmarłego, poprzez unieważnienie lub ustalenie nieistnienia związku małżeńskiego, jak również orzeczenie separacji lub rozwodu. Efektem końcowym każdego z nich jest ostateczne zakończenie małżeństwa i otwarcie możliwości wstąpienia w nowy związek, jednak zanim ten rezultat zostanie osiągnięty, wymagają one przeprowadzenia postępowania administracyjnego lub sądowego, które nierzadko okazuje się skomplikowane i długotrwałe.

Wśród możliwych sposobów zakończenia trwania związku małżeńskiego, dość powszechnie spotyka się sytuacje, w których małżeństwo zostaje rozwiązane przez rozwód. W celu uzyskania rozwodu, niezbędne jest wszczęcie postępowania przed sądem powszechnym, które zakończy się postanowieniem lub wyrokiem. Trzeba przy tym pamiętać, że jedynym organem, upoważnionym do udzielenia rozwodu, jest właśnie sąd.

Małżonkowie mogą żądać rozwiązania przez sąd małżeństwa, jeśli doszło do trwałego i zupełnego rozkładu wspólnego pożycia. Zupełny rozkład pożycia oznacza zanik wszystkich więzi, jakie łączą małżonków – duchowych (darzenia się wzajemnie uczuciem, utrzymywaniem partnerskich relacji), fizycznych (pozostawania we wspólnym pożyciu, w tym także płciowym) i gospodarczych (prowadzenia wspólnie gospodarstwa domowego, wspierania się materialnie, dzielenia finansów). Trwałość rozkładu oznacza natomiast, iż na tle konkretnej sprawy można przypuszczać, iż powrót małżonków do wspólnego pożycia nigdy nie nastąpi. Przejawiać się to może zwłaszcza w utrzymywaniu się stanu zupełnego rozkładu pożycia przez dłuższy czas (kilka tygodni, miesięcy, lat) lub wynikać z przyczyn jego wystąpienia (wzajemna nienawiść,

stosowanie przemocy fizycznej, rażące lekceważenie współmałżonka, niewierność, choroba alkoholowa lub uzależnienie od środków odurzających, itp.).

Przykład:
Małżonkowie Kowalscy, na skutek wygaśnięcia między nimi uczucia, którym wcześniej się darzyli, zaprzestali całkowicie wzajemnych kontaktów: śpią w osobnych pokojach, nie spożywają wspólnie posiłków, nie chodzą razem na spotkania, nie podejmują decyzji co do ich spraw bieżących lub przyszłych. Ponadto, założyli osobne konta bankowe, a każde z nich zaczęło samodzielnie gospodarować swoimi zarobkami, nie planują wspólnie wydatków, nie wspomagają się wzajemnie na gruncie materialnym. Stan ten trwa od kilku miesięcy i nic nie wskazuje na to, by małżonkowie mieli w przyszłości powrócić do dawnych, partnerskich relacji. W takiej sytuacji możemy mówić o rozpadzie pożycia.

Należy podkreślić, że ocena tego, czy pomiędzy małżonkami doszło do zupełnego i trwałego rozkładu pożycia, należy wyłącznie do sądu. Może zdarzyć się tak, że pomimo przekonania stron co do spełnienia opisanych wcześniej kryteriów, sąd dojdzie do odmiennego wniosku i oddali powództwo. Sąd obowiązany jest bowiem indywidualnie ocenić sytuację, jaka zaistniała w małżeństwie oraz zbadać, czy podawane przez małżonków okoliczności są zgodne z prawdą (poprzez przeprowadzenie dowodów – np. przesłuchania stron, świadków, ocenę dokumentów), jak również dokonać oceny, czy ich sytuacja rzeczywiście nie rokuje poprawy.

Istnieje również taka możliwość, w której – pomimo zaistnienia zupełnego i trwałego rozkładu pożycia – sąd nie może orzec rozwodu i zobligowany jest oddalić powództwo. Stanie się tak w przypadku, gdy:

a) miałoby ucierpieć dobro małoletnich dzieci małżonków – okoliczność nie została szczegółowo określona, ale można uznać,

że chodzi np. o pogorszenie warunków materialnych, w jakich wychowywane są dzieci, lub rozwód mógłby spowodować niekorzystne zmiany w psychice dzieci,

b) rozwodu żąda małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, a drugi małżonek nie wyraził zgody na rozwód i jego odmowa nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego,

c) orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne w danym przypadku z zasadami współżycia społecznego – również ta okoliczność nie została w ustawie doprecyzowana, jednak przyjmuje się, że chodzi najczęściej o sytuację, gdy jeden z małżonków jest ciężko chory i potrzebuje pomocy.

Sprawy rozwodowe

Pozew rozwodowy powinien spełniać ogólne wymagania, stawiane wnoszonym do sądu pismom procesowym. Należy zatem wskazać w nim, do jakiego sądu jest on kierowany, a także wymienić strony inicjowanego postępowania: powoda (czyli osoby składającej pozew) oraz pozwanego (to jest drugiego współmałżonka) – poprzez podanie imienia, nazwiska i adresu, a także numeru PESEL. Należy określić tytuł pisma (w tym przypadku będzie to po prostu „Pozew o rozwód") oraz przedstawić żądanie rozwiązania przez rozwód łączącego strony małżeństwa, na poparcie którego trzeba przywołać odpowiednie dowody (skrócony odpis aktu małżeństwa, dokumenty, świadków, którzy zeznają o sytuacji w małżeństwie oraz wzajemnych relacjach małżonków, itp.). Powód może również określić, czy wnosi o orzeczenie rozwodu z winy drugiego współmałżonka, z winy obu stron, czy też bez orzekania o winie. W interesie powoda jest również zgłoszenie żądania przyznania od pozwanego kosztów procesu.

Przykład:
Mąż pani Alicji stał się alkoholikiem, zaczął stosować przemoc, ciągle się awanturował, a ponadto zaczął przepijać większość wypłaty. Na skutek takiego zachowania, uczucie, jakim

darzyła męża pani Alina, całkowicie wygasło, przestała z nim rozmawiać, założyła osobne konto w banku, aż w końcu w obawie przed mężem wyprowadziła się z domu. W takiej sytuacji, pani Alina, składając pozew rozwodowy, może zażądać rozwiązania małżeństwa z wyłącznej winy pozwanego (czyli męża), powołując się na jego zachowanie, które doprowadziło do zupełnego rozkładu pożycia.

Ponadto, jeżeli małżonkowie posiadają małoletnie dzieci, należy wymienić ich imiona i nazwiska i przedłożyć skrócone akty ich urodzenia, a w pozwie określić, kto i w jakim wymiarze będzie sprawował nad nimi władzę rodzicielską, jaki będzie sposób kontaktów rodziców z dziećmi, jak również, kto i w jakim wymiarze obowiązany będzie do zapłaty alimentów.

W przypadku, gdyby małżonkowie – pomimo rozkładu ich wzajemnego pożycia – w dalszym ciągu zamieszkiwali razem (bo posiadają duży dom lub nie stać ich na zakup lub wynajem osobnych mieszkań) – warto również wnieść o określenie przez sąd sposobu korzystania z zajmowanego lokalu.

Pozew z żądaniem rozwiązania małżeństwa przez rozwód należy wnieść do sądu okręgowego, w okręgu którego małżonkowie posiadali swoje ostatnie miejsce zamieszkania – jeżeli choć jedno z nich w dalszym ciągu w okręgu tym przebywa (posiada swoje miejsce zamieszkania). W Zielonej Górze jest to Sąd Okręgowy, Wydział I Cywilny Pl. Słowiański 1, 65-958 Zielona Góra. W przypadku jednak, gdy małżonkowie mieszkają już w innych miejscach, pozew należy wnieść do sądu okręgowego, właściwego dla miejsca zamieszkania pozywanego małżonka. Gdyby nie udało się ustalić miejsca zamieszkania pozywanego, wtedy właściwy jest sąd okręgowy miejsca zamieszkania powoda – czyli osoby, która wystąpiła z pozwem rozwodowym. Pozew składa się w dwóch egzemplarzach, tj. wraz z odpisem dla drugiego małżonka (pozwanego).

Od pozwu o rozwód sąd pobiera opłatę stałą w wysokości 600 zł, przy czym w razie żądania rozwiązania małżeństwa na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie, opłata od pozwu wynosi 300 zł.

Postępowanie rozwodowe jest dość sformalizowane. Sąd rozpoznaje sprawę przy pomocy dwóch ławników i bez udziału publiczności. Warto pamiętać, że sąd może skierować strony do mediacji, jeżeli w jego ocenie istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa[1].

Kwestia samego rozwodu nie jest jedyną, którą sąd obowiązany jest rozstrzygnąć w toku procesu. W zależności od stanowiska stron, może on również zostać zobligowany do zbadania, czy któryś z małżonków ponosi winę w rozpadzie pożycia (tj. czy jego zachowanie spowodowało ustanie między nimi wzajemnych relacji – np. poprzez zdradę, stosowanie przemocy, zaniedbywanie obowiązków, trwanie w nałogach, itp.). W konsekwencji, sąd może:

a) zdecydować o winie jednego z małżonków,
b) zdecydować o winie obojga małżonków,
c) nie orzekać o winie małżonków, ale tylko na ich zgodny wniosek, skutki są wówczas takie, jakby żaden z małżonków winy nie ponosił.

Warto pamiętać, że każda ze stron w toku procesu może zmienić swoje żądanie w zakresie winy, w zależności od przebiegu postępowania przed sądem. Nie ustala się natomiast winy „większej" bądź „mniejszej".

Sąd musi również orzec o władzy rodzicielskiej nad wspólnymi, małoletnimi dziećmi oraz o kontaktach rodziców z dzieckiem. Trzeba pamiętać, że sąd może pozbawić władzy rodzicielskiej jednego (lub obu) małżonków, tzn. pozbawić ich prawa do decydowania o dziecku, co nie wyklucza jednak pozostawienia ich możliwości kontaktowania się z nim.

Obowiązkiem sądu jest również orzeczenie o tym, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest zobowiązany do ponoszenia kosztów związanych z utrzymaniem dziecka. Jeżeli dziecko zostaje przy jednym z rodziców, drugie musi spełniać swój obowiązek alimentacyjny

[1] Art. 436 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101 j.t.).

poprzez zapłatę odpowiednich kwot w pieniądzu. O wysokości alimentów decydują potrzeby dziecka oraz możliwości zarobkowe rodzica. Trzeba zatem wykazać przed sądem, ile miesięcznie na dziecko trzeba przeznaczyć pieniędzy – tj. trzeba przedłożyć rachunki, faktury lub inne dowody, uśredniając dla porządku okres np. trzech miesięcy wstecz. Sąd zweryfikuje te dowody i wyda w tym zakresie orzeczenie będące częścią wyroku rozwodowego.

Po zakończeniu postępowania sąd co do zasady wydaje wyrok (jednak w przypadku, gdyby powód wycofał swój pozew, sąd wyda postanowienie o umorzeniu postępowania). Z chwilą jego uprawomocnienia, małżeństwo przestaje istnieć i dotychczasowi małżonkowie stają się osobami stanu wolnego, ustaje pomiędzy nimi także wspólność majątkowa (o ile nie ustała ona wcześniej na skutek zawarcia umowy majątkowej małżeńskiej lub prawomocnego orzeczenia sądu w przedmiocie ustanowienia rozdzielności majątkowej).

Osoba rozwiedziona, która wyniku zawarcia małżeństwa zmieniła swoje nazwisko, może powrócić do swego poprzedniego nazwiska poprzez złożenie w ciągu 3 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku rozwodowego osobiście stosowne oświadczenie przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

W trakcie postępowania rozwodowego można również dochodzić alimentów od byłego współmałżonka. W takim przypadku, należy zamieścić takie żądanie w pozwie rozwodowym, określając konkretną kwotę, jakiej małżonek się domaga. Prawo do dochodzenia alimentów od byłego współmałżonka przysługuje w przypadku, gdy:

a) małżonek dochodzący alimentów nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i znajduje się w niedostatku (alimenty należą się wówczas maksymalnie przez 5 lat lub do czasu zawarcia nowego małżeństwa przez osobę otrzymująca te alimenty; okres 5-letni może być jednak przedłużony przez sąd),
b) rozwód powoduje znaczne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka, który domaga się alimentów, a były współmałżonek, od którego żąda alimentów, został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia (alimenty należą się do czasu zawarcia nowego małżeństwa przez osobę otrzymująca te alimenty).

Przykład:
Pan Marek wniósł przeciwko swojej żonie pozew o rozwód, wskazując, że jest ona wyłącznie winna rozkładu pożycia z uwagi na liczne zdrady, których dopuściła się w trakcie trwania ich związku. Ponieważ pan Marek jest niepełnosprawny i niezdolny do pracy, otrzymywał jedynie drobną rentę i jego głównym źródłem utrzymania były pobory żony. Po rozwodzie jego sytuacja materialna ulegnie znacznemu pogorszeniu, będzie musiał bowiem utrzymywać się sam. W tej sytuacji, może domagać się przyznania przez sąd od byłej żony alimentów.

Rozwód może poprzedzać separacja. O separację może wystąpić każdy z małżonków, jeśli nastąpił zupełny rozkład pożycia małżeńskiego (który jednak nie musi być– tak jak przy rozwodzie – trwały). Tryb postępowania jest zbliżony do procesu rozwodowego, zbliżone są również skutki orzeczenia separacji i rozwodu – z tym zastrzeżeniem, że w trakcie pozostawania w separacji strony nie mogą zawrzeć nowego związku małżeńskiego i ciąży na nich obowiązek wzajemnej pomocy w potrzebie.

Sprawy alimentacyjne

Sprawy alimentacyjne dotyczą żądania zasądzenia przez sąd alimentów na rzecz: małoletniego dziecka lub rozwiedzionego małżonka (co może nastąpić również w sprawie o rozwód – o czym mowa wyżej), a także na rzecz dalszych krewnych. Obowiązek alimentacyjny to rodzaj świadczenia, które polega na dostarczaniu środków utrzymania, a także, w miarę potrzeb, zapewnienie innych środków koniecznych w celu wychowania osoby uprawnionej do świadczeń alimentacyjnych.

Realizacja obowiązku alimentacyjnego następuje zazwyczaj poprzez zapłatę na rzecz uprawnionego (lub jego przedstawiciela, jeżeli jest małoletni lub ubezwłasnowolniony) odpowiedniej sumy pieniężnej

w ustalonych odstępach czasowych (w większości przypadków jest to jeden miesiąc).

Należy podkreślić, że dochodzenie alimentów na drodze sądowej nie jest jedyną drogą do ich uzyskania. Jeżeli w przedmiocie alimentów nie orzekał już wcześniej sąd, to strony (np. rodzice małoletniego dziecka) mogą dojść do porozumienia we własnym zakresie, zawierając stosowną ugodę.

W przypadku, gdy osobą uprawnioną jest małoletnie dziecko, obowiązek alimentacyjny co do zasady realizują jego rodzice poprzez zapewnienie mu środków potrzebnych do utrzymania i wychowania. Najczęściej polega to na sprawowaniu osobistej opieki i pieczy nad dzieckiem, a rodzic, który bezpośrednio nie sprawuje takiej opieki, swój obowiązek realizuje w pieniądzu.

Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Oznacza to, że trzeba wykazać przed sądem (rachunkami, fakturami itp.), jakie są koszty miesięczne utrzymania danej osoby. W przypadku małego dziecka będą to koszty pieluch, ubranek, jedzenia dla dzieci, lekarstw; w późniejszym wieku koszty żłobka, przedszkola, szkoły, podręczników, kursów dodatkowych np. językowych, zajęć dodatkowych np. karnet na basen, bilet miesięcznego, wycieczek itp. Osoba zobowiązana może się natomiast bronić poprzez wykazywanie, iż nie ma możliwości płacenia alimentów w żądanej wysokości (np. z uwagi na niskie zarobki i brak perspektyw awansu czy zmiany pracy, wysokie koszty własnego utrzymania związane z chorobą, kalectwem, itp.).

Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeb także środków wychowania obciąża krewnych w linii prostej (tj. w linii dziadek – rodzic – dzieci itd.) oraz rodzeństwo. Obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych (dzieci i dalszych zstępnych) przed wstępnymi (rodzice – dziadkowie itd.), a wstępnych przed rodzeństwem. Oznacza to, iż obowiązek alimentacyjny powstaje dopiero, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności, lub też nie może ona uczynić zadość swojemu obowiązkowi.

Przykład:
Kamil na 18 lat, chodzi do liceum, planuje zdać maturę i iść na studia. Wychowuje i utrzymuje go matka, ojciec rozwiódł się z nią kilka lat temu i nie interesuje się byłą rodziną. Kamil może domagać się od ojca zapłaty na jego rzecz alimentów, potrzebnych do zaspokojenia jego potrzeb egzystencjalnych i kontynuowania nauki. Ojciec może natomiast bronić się przed sądem, iż z uwagi na swoją ciężką sytuację nie jest w stanie płacić alimentów w takiej wysokości (bo np. jest niepełnosprawny i nie jest w stanie podjąć dobrze płatnej pracy, utrzymuje się z renty, itp.).

Osoba dochodząca alimentów przed sądem powinna złożyć pozew o ich zasądzenie wraz z odpowiednią liczbą odpisów dla pozwanych (tylu, ilu jest pozwanych, tyle odpisów) w sądzie rejonowym, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej do alimentów lub osoby pozwanej, tj. najczęściej tam gdzie mieszka rodzic dziecka, który dochodzi alimentów. W Zielonej Górze jest to Sąd Rejonowy, Wydział III Rodzinny i Nieletnich, Pl. Słowiański 12. Pozew o alimenty lub o ich podwyższenie jest wolny od opłat sądowych.

Pozew powinien spełniać ogólne wymagania, stawiane wnoszonym do sądu pismom procesowym. Należy zatem wskazać w nim, do jakiego sądu jest on kierowany, a także wymienić strony inicjowanego postępowania: powoda (czyli osoby składającej pozew) oraz pozwane – poprzez podanie imienia, nazwiska i adresu, a także numeru PESEL. Należy określić tytuł pisma (w tym przypadku może to być np. „Pozew o alimenty") oraz przedstawić żądanie zasądzenia alimentów we wskazanej wysokości, na poparcie którego trzeba przywołać odpowiednie dowody (skrócony odpis aktu urodzenia, dokumenty, świadków, itp.). W pozwie należy określić też wartość przedmiotu sporu, obliczaną jako sumę żądanych alimentów za okres 12 miesięcy (np. jeśli żądamy zasądzenia od pozwanego alimentów w wysokości po 500 zł miesięcznie, wartością przedmiotu sporu jest iloczyn tej kwoty oraz liczby

miesięcy w roku, w tym wypadku wartość przedmiotu sporu wyniesie 6000 zł).

Sąd, na wniosek strony powodowej, może również wydać postanowienie zabezpieczające roszczenie alimentacyjne, na skutek którego pozwany będzie obowiązany do opłacania alimentów w określonej wysokości już w toku postępowania sądowego, a nie dopiero od uprawomocnienia się wyroku sądu.

Roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się po upływie trzech lat. W przypadku śmierci zobowiązanego do alimentów, obowiązek alimentacyjny nie przechodzi jednak na jego spadkobierców.

II. Jak postępować z osobą uzależnioną od alkoholu

Każdy, kto zamieszkuje z osobami uzależnionymi od alkoholu, nierzadko narażony jest z ich strony na szereg przykrych lub wręcz niebezpiecznych sytuacji. Natarczywe prośby lub wręcz wymuszanie alkoholu lub pieniędzy na jego zakup, awantury, stosowanie przemocy, niszczenie rzeczy, wynoszenie z domu wartościowych przedmiotów, podkradanie gotówki i dokumentów… To tylko przykłady zachowań, z jakimi możemy się spotkać w codziennych relacjach z ludźmi uzależnionymi. W takich sytuacjach nie jesteśmy jednak bezsilni – o pomoc możemy zwrócić się do odpowiednich instytucji, działających na podstawie Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U.2012.1356 j.t.), a także organów wymiaru sprawiedliwości (prokuratury, służb mundurowych).

W sytuacji, gdy osoba nadużywająca alkoholu powoduje rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchyla się od pracy albo systematycznie zakłóca spokój lub porządek publiczny, istnieje możliwość podjęcia wobec niej procedury leczenia przymusowego.

O obowiązku przymusowego leczenia musi orzec sąd. Uprawnień tego rodzaju nie posiada żaden inny organ. Sąd po przeprowadzeniu postępowania decyduje, czy zachodzi konieczność poddania danej osoby przymusowemu leczeniu odwykowemu. Sąd bada przy tym, czy dana

osoba faktycznie nadużywa alkoholu oraz czy nadużywanie alkoholu jest powodem opisanych wyżej, negatywnych zjawisk.

Postępowanie o zastosowanie przymusowego leczenia odwykowego rozpoczyna się od złożenia do sądu odpowiedniego wniosku. Wniosek taki może być wniesiony wyłącznie przez dwa podmioty:

a) Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
b) Prokuratora.

Pokrzywdzeni działaniem osób uzależnionych od alkoholu (np. rodzina, krewni) nie mogą samodzielnie złożyć wniosku do sądu, mogą jednak wnieść odpowiednie **zawiadomienie** do wskazanych powyżej organów, a także złożyć je w jednostce policji. Organy te zbadają jego zasadność i jeżeli potwierdzi się, że dotyczy ono człowieka uzależnionego, który stwarza określone zagrożenie dla swojego otoczenia, skierują wniosek do sądu. Ponadto, w sytuacji, gdyby w trakcie badania sprawy okazało się, że uzależniony popełnił przestępstwo (np. bił swoich bliskich, wykorzystywał ich seksualnie), podejmą kroki w celu ścigania go na drodze procedury karnej. Cała procedura jest dla zawiadamiającego i jego rodziny całkowicie bezpłatna.

Pokrzywdzony w kierowanym przez siebie zawiadomieniu powinien umieścić kilka ważnych informacji, które umożliwią nadanie biegu sprawie. Należy co najmniej podać:

a) Imię i nazwisko oraz adres osoby wnioskującej,
b) Imię i nazwisko oraz adres osoby uzależnionej,
c) Dane dot. rodziny osoby uzależnionej (czy ma żonę, dzieci, itp.),
d) Dowody, czyli okoliczności uzasadniające przypuszczenie, że dana osoba jest uzależniona od alkoholu – mogą to być dokumenty (zaświadczenie o leczeniu, orzeczenie lekarskie o posiadanej chorobie alkoholowej, obdukcje lekarskie) czy dane ewentualnych świadków, którzy mogą potwierdzić, że dana osoba nadużywa alkoholu i stwarza zagrożenie dla otoczenia.

Gdy na skutek naszego zawiadomienia Komisja lub prokurator podejmą działania, w pierwszej kolejności wezwą osobę nadużywającą alkoholu do stawienia się na badanie przez biegłego w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego, w którym powinien odbywać terapię.

Gdy z opinii biegłego i innych, zgromadzonych w toku sprawy dowodów wynika, że osoba nadużywająca alkoholu jest od niego uzależniona, Komisja oraz prokurator mogą złożyć do sądu wniosek o zobowiązanie uzależnionego do poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie lecznictwa odwykowego. O zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego orzeka sąd rejonowy, właściwy według miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy. Jeżeli osoba nadużywająca alkoholu nie poddała się badaniom lekarskim na wezwanie Komisji, może zostać przebadana przymusowo na mocy decyzji sądu.

Warto podkreślić, iż nie należy się obawiać, że osoba nadużywająca alkoholu obroni się przed leczeniem, udając podczas badania, że nie spożywa alkoholu i nie jest uzależniona. Sąd może bowiem – na podstawie opinii biegłego – zarządzić oddanie badanej osoby pod obserwację w zakładzie leczniczym na czas nie dłuższy niż 2 tygodnie, a w wyjątkowych wypadkach, na wniosek zakładu, sąd może termin ten przedłużyć do 6 tygodni. Ponadto, w razie zarządzenia przez sąd badania przez biegłego lub oddania pod obserwację w zakładzie leczniczym osoba, której postępowanie dotyczy, obowiązana jest poddać się badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz zabiegom niezbędnym do wykonania podstawowych badań laboratoryjnych pod warunkiem, że dokonywane są przez uprawnionych do tego pracowników służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu tej osoby. W razie odmowy współpracy, wobec badanego można zastosować środki przymusu. Tym samym, nie ma również obaw, że osoba nadużywająca alkoholu odmówi badania, przez co nie będzie można ocenić jej uzależnienia i skierować na leczenie.

Co istotne, orzeczenie o obowiązku poddania się leczeniu zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie jednego miesiąca od dnia wpływu wniosku. Tym samym, postępowanie powinno przebiegać sprawnie, by możliwie najszybciej rozpocząć leczenie wobec osoby, która go wymaga.

Sąd ostatecznie może zobowiązać osobę uzależnioną do poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie lecznictwa odwykowego (to jest np. na zamkniętym oddziale szpitalnym, albo w warunkach ambulatoryjnych, np. przychodni lekarskiej). Gdy do

tego dojdzie, sąd wzywa osobę, w stosunku do której orzeczony został prawomocnie obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu, do stawienia się dobrowolnie w oznaczonym dniu we wskazanym zakładzie lecznictwa odwykowego w celu poddania się leczeniu, z zagrożeniem zastosowania przymusu w wypadku uchylania się od wykonania tego obowiązku. Obowiązek poddania się leczeniu trwa tak długo, jak tego wymaga cel leczenia, nie dłużej jednak niż 2 lata od chwili uprawomocnienia się postanowienia.

Postanowienie sądu w formie pisemnej otrzymuje osoba uzależniona i placówka odwykowa, w której ma się on leczyć. Zazwyczaj za pierwszym razem uzależniony kierowany jest na leczenie w warunkach ambulatoryjnych – do przychodni. Jeżeli leczenie nie odbywa się w sposób właściwy, placówka odwykowa przesyła do sądu wniosek o zmianę trybu leczenia na stacjonarny (tj. na oddziale zamkniętym lub w placówce leczenia odwykowego).

III. Jak sobie radzić z sytuacją przemocy w rodzinie

Najważniejsze rozwiązania w przedmiocie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie zawiera Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z dnia 20 września 2005 r.). Zgodnie z definicją, przemocą w rodzinie jest jednorazowe albo powtarzające się, umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste osób – członków rodziny (małżonków, partnerów, dzieci i innych wskazanych w innych przepisach), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przepisy nie precyzują, czym konkretnie jest przemoc domowa. Uznaje się jednak, że chodzi o przemoc fizyczną w tym seksualną oraz psychiczną. Są to zatem takie zachowania jak uszkodzenia ciała – bicie, poniżania psychiczne, poniżanie fizyczne np. zmuszanie do

przebywania w nieogrzewanym pokoju, uniemożliwianie dostępu do łazienki, do kuchni, zmuszanie do kontaktów seksualnych, uniemożliwienie podjęcia pracy, itp.

Takie zachowania mogą być krótko – lub długotrwałe. Ważne jest jednak, aby na nie odpowiednio reagować i w razie ich zaistnienia – niezwłocznie zawiadomić organy ścigania: policję i prokuraturę. W razie uszkodzenia ciała, należy pilnie udać się do szpitala/lekarza, który wyda zaświadczenie lekarskie, tzw. obdukcję. Będzie to pomocne do ukarania sprawcy, tzn. udowodnienia tych zdarzeń przed sądem. W dalszym postępowaniu, konieczne będą również zeznania świadków oraz opinie biegłych.

Warto wiedzieć, że w przypadku występowania przemocy w rodzinie, istnieją placówki, do których można się udać po konkretną pomoc:

a) **ośrodki pomocy społecznej** – sprawy socjalne, bytowe i prawne,
b) **powiatowe centra pomocy rodzinie** – pomoc prawa, socjalna, terapeutyczna a także informacyjna,
c) **ośrodki interwencji kryzysowej** – zapewniają ew. schronienie i opracują plan pomocy,
d) **ośrodki wsparcia** – zapewniają schronienie,
e) **inne specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie zapewnią bezpłatne schronienie**,
f) **prokuratura, policja,**
g) **sąd rejonowy wydział rodzinny i opiekuńczy,**
h) **placówki medyczne**,
i) **komisje rozwiązywania problemów alkoholowych**.

Udzielanie pomocy przypadku zaistnienia przemocy w rodzinie jest również zadaniem jednostek samorządu terytorialnego. Działające w ich imieniu placówki i organy udzielają bezpłatnej pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, a także ochrony przed dalszą przemocą, np. przez zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej, zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, przeprowadzenie badania lekarskiego (obdukcji lekarskiej), zapewnienie pomocy w uzyskaniu mieszkania w celu odizolowania od osoby stosującej przemoc.

Rodziny, w których istnieje podejrzenia stosowania przemocy, mogą zostać objęte procedurą tzw. „Niebieskiej Karty". Procedura ta koordynuje działalność różnych służb, realizujących zadania dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jej celem jest zapobiegnięcie dalszemu stosowaniu przemocy w rodzinie oraz zrealizowanie indywidualnego planu pomocy. Procedura ta reguluje postępowanie różnych jednostek organizacyjnych, w tym: pomocy społecznej, policji, oświaty i ochrony zdrowia, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Wszczęcie procedury następuje na wniosek przedstawiciela właściwej służby (np. dzielnicowego), gdy w toku prowadzonych czynności służbowych poweźmie podejrzenie o stosowaniu przemocy w rodzinie. Co istotne, do wszczęcia tej procedury nie jest tu wymagana zgoda osoby, której przemoc dotyczy, a tym bardziej domniemanego sprawcy przemocy. Po wszczęciu postępowania, poszczególne służby dysponują szeregiem uprawnień oraz obowiązków – np. pracownik socjalny powinien rozpoznać sytuację i udzielić właściwej pomocy.

Osobę dotkniętą przemocą w rodzinie kieruje się na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej przy Ośrodku Pomocy Społecznej. Zadaniem zespołu interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej kierują na swoje posiedzenie osobę dotkniętą przemocą w rodzinie, jednakże jej niestawiennictwo nie wstrzymuje dalszych prac zespołu lub grupy. Stawiennictwo osoby pokrzywdzonej z pewnością ułatwia udzielenie pomocy. Na posiedzeniu tym członkowie zespołu lub grupy dokonują bowiem analizy sytuacji rodziny i wypełniają formularz „Niebieska Karta – C". Wówczas dochodzi do opracowania indywidualnego planu pomocy dla osoby dotkniętej przemocą w rodzinie i jej rodziny.

Przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego wzywa kolejno osobę stosującą przemoc na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej w celu rozpoznania sytuacji. Jeżeli osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, nadużywa alkoholu, członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej kierują tę osobę do gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Zakończenie procedury następuje w przypadku:

a) ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy;
b) rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty, które w niej uczestniczyły tj. jednostkę policji, jednostkę organizacyjną pomocy społecznej, gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, etc.

Procedura „Niebieskie Karty" przeprowadzana jest niezależnie od innych rodzajów postępowań tj. w szczególności postępowania karnego, rodzinnego lub cywilnego. W razie zatem stwierdzenia popełnienia przestępstwa, odrębnie zawiadamiane są określone organy – policja i prokuratura, a czasem również sąd rodzinny.

Warto pamiętać, że pod pojęciem „przemoc w rodzinie" mogą kryć się rozmaite zachowania, które nierzadko stanowić będą przestępstwo w rozumieniu prawa karnego. Chodzi tu nie tylko o przemoc *stricte* fizyczną (bicie, szarpanie, przypalanie ciała, zadawanie bólu), ale również o ograniczanie swobody i wolności (np. bezprawne pozbawienie wolności poprzez zamknięcie w pokoju lub mieszkaniu, nękanie poprzez ciągłe wywoływanie awantur i krzyki, wykonywanie niechcianych fotografii, zmuszanie do określonych zachowań, nierzadko mających poniżyć drugą osobę) czy też przemoc psychiczną (poniżanie, ubliżanie, wywoływanie poczucia niskiej wartości, nakłanianie do samobójstwa, stosowanie gróźb, wykorzystywanie przewagi intelektualnej, zastraszanie, rozpowszechnianie nieprawdziwych, oczerniających informacji, itp.).

Przykład:
Pan Marian wielokrotnie popychał swoją żonę, bił ją pięściami lub paskiem, wyzywał ją od ladacznic, powtarzał, że jest nic nie warta i powinna ze sobą skończyć, groził, że zabije ją, jeżeli spróbuje powiedzieć o tym komukolwiek, a zwłaszcza organom ścigania. Pan Marian, postępując w ten sposób, dopuszcza się szeregu przestępstw, z których najpoważniejszym jest znęcanie nad osobą najbliższą (art. 207 Kodeksu karnego).

W przypadku zaistnienia tego typu zachowań, należy niezwłocznie zgłosić się do najbliższej jednostki policji, dzielnicowego albo prokuratury i złożyć tam zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Wszystkie, wymienione wyżej sytuacje, kwalifikować się będą bowiem jako przestępstwa, za które ich sprawca (stosujący przemoc) poniesie odpowiedzialność karną. Organy ścigania, w przypadku złożenia stosownego zawiadomienia, mogą zastosować środki, mające na celu ochronę pokrzywdzonego przed sprawcą przemocy – jak np. ustanowić zakaz zbliżania, nakaz opuszczenia lokalu, zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, dozór policyjny, nakazać wpłacenie kaucji pieniężnej, itp.

Warto też zaznaczyć, że postępowanie karne w takich sytuacjach jest dla pokrzywdzonego bezpłatne (nie wymaga wnoszenia żadnych opłat), a przepisy przewidują jego aktywny udział w charakterze strony, co umożliwia „czuwanie" nad tym, aby organy we właściwy sposób przeprowadziły wszystkie dowody i doprowadziły do ostatecznego skazania sprawcy.

IV. Ulgi i odliczenia podatkowe, z których mamy prawo skorzystać

Koniec roku podatkowego skłania, by przyjrzeć się bliżej ulgom i odliczeniom z jakich mamy prawo skorzystać, składając rozliczenie roczne. Należy przy tym pamiętać, iż jesteśmy zobowiązani gromadzić dokumenty i potwierdzenia, pozwalające na wykazanie zasadności zastosowanych ulg i odliczeń.

Ulgi, które można rozliczyć w ramach PIT, dzielimy na dwa rodzaje:

- podlegające odliczeniu od dochodu,
- podlegające odliczeniu od podatku.

W poniższej tabeli, na podstawie wytycznych jakie określa ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych**,** przedstawione zostały ulgi i odliczenia w PIT.

Ulga podatkowa	Niezbędne dokumenty
Odliczenia od dochodu	
Darowizny – krew i osocze	Dla udokumentowania tej ulgi niezbędne jest zaświadczenie wydane przez jednostki krwiodawstwa o ilości oddanej krwi.
Darowizny na kościół – kult religijny	Finansowe – wystarczy dowód wpłaty na rachunek obdarowanego,
Darowizny – pożytek publiczny	Rzeczowe – dowód z danymi (darczyńcy, wartością darowizny oraz oświadczeniem o jej przyjęciu).
Internet	Do odliczenia niezbędne jest posiadanie dokumentacji potwierdzającej wydatki oraz zawierającej dane kupującego i sprzedawcy oraz za co i ile zapłacono. Z ulgi można korzystać przez dwa kolejne lata, nie przysługuje osobom, które odliczały ulgę co najmniej dwukrotnie we wcześniejszych rozliczeniach rocznych. Maksymalna wysokość odliczenia to 760,00 zł rocznie.
Zwrot nienależnych świadczeń	Niezbędne są dane zwracającego świadczenie, otrzymującego zwrot oraz informacja o tytule świadczenia, kwocie zwrotu.
IKZE	Do odliczenia niezbędne jest posiadanie dokumentacji, potwierdzającej dokonane wpłaty. Obejmuje wpłaty na Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE). W tej uldze obowiązuje limit indywidualny, którego wysokość wynosi 4% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne (za rok ubiegły), rocznie można odliczyć nie więcej niż 4 231,20 zł
Rehabilitacja	Z ulgi tej mogą skorzystać osoby niepełnosprawne i osoby, na których utrzymaniu znajduje się osoba niepełnosprawna. Ulga ta pozwala na odliczenie wydatków poniesionych na cele rehabilitacyjne oraz na ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywania czynności życiowych.

Na pomoc domową	Jest to ulga, z której można korzystać tylko na podstawie praw nabytych. Korzystają z niej podatnicy prowadzący gospodarstwo domowe, którzy przed 1.01.2007 r. zatrudnili pomoc domową na podstawie umowy aktywizacyjnej i przysługuje do końca trwania umowy aktywizacyjnej. Odliczeniu podlegają składki ubezpieczeniowe, które podatnik zapłacił z tytułu zatrudnienia pomocy domowej. Umowa aktywizacyjna oraz dowód opłacenia składek ZUS (dane osób, kwota, przedmiot zapłaty).
Budowlana	Do odliczenia niezbędne będą faktury lub inne dokumenty za poniesione wydatki zgodnie z przepisami w dacie obowiązywania ulgi (prawa nabyte)
Odliczane od podatku	
Ulga prorodzinna	Jedna z najczęściej stosowanych ulg. Przysługuje rodzicom, opiekunom prawnym i rodzicom zastępczym, którzy w trakcie roku podatkowego wychowywali jedno lub więcej dzieci spełniających warunki niezbędne do skorzystania z ulgi (określone w ustawie). Wysokość ulgi jest zależna od liczby dzieci, stanu cywilnego podatnika i jego sytuacji finansowej. Na pierwsze i drugie dziecko w ramach ulgi można odliczyć po 1 112,40 zł, na trzecie 1 668,60 zł, na czwarte i każde kolejne aż po 2 224,08 zł, przy czym należy pamiętać, że w przypadku pierwszego dziecka ulga przysługuje jedynie wtedy, gdy zarobki podatnika mieszczą się w określonym limicie (112.000,00 zł). Jeżeli to konieczne, podatnik powinien posiadać dokumentację potwierdzającą prawo do ulgi. Istotny jest okres sprawowania opieki oraz uprawnienia do jej sprawowania – stąd na żądanie organu przedstawić należy odpis aktu urodzenia lub zaświadczenie sądu o ustaleniu opiekuna prawnego dziecka lub o ustaleniu rodziny zastępczej lub umowę w tym zakresie ze starostą.

Podatek z zagranicy – ulga abolicyjna	W dobie emigracji w poszukiwaniu lepszych warunków pracy i płacy, z ulgi tej korzysta coraz większa liczba podatników. Przysługuje osobom, które w trakcie roku podatkowego osiągali dochody poza granicami kraju i nie mogli skorzystać ze zwolnienia z progresją. W ramach ulgi możliwe jest odliczenie zapłaconego w Polsce podatku od dochodów zagranicznych, który został naliczony zgodnie z zasadą proporcjonalnego odliczenia. Wysokość ulgi jest zależna tylko i wyłącznie od wysokości opłaconego podatku dochodowego od osób fizycznych (niezbędne będzie poświadczenie o wartości podatku zapłaconego za granicą za dany rok)
Budowlana	Zgodnie z przepisami obowiązującymi w trakcie uzyskiwania praw do ulg (prawa nabyte)
Odsetkowa	Wysokość tej ulgi zależna jest od wysokości opłaconego podatku dochodowego od osób fizycznych, przysługuje na zasadzie praw nabytych. Przysługuje podatnikom, którzy otrzymali pożyczkę lub kredyt w latach 2002-2006 o charakterze mieszkaniowym. Odliczeniu podlegają zapłacone odsetki od pożyczki lub kredytu refinansowego. Dokumentacja potwierdzająca spłatę odsetek jest tutaj niezbędna – wystawia ją kredytodawca

Pomimo tego, że **ulga prorodzinna** funkcjonuje już od jakiegoś czasu, nadal budzi wiele wątpliwości. Przeanalizujmy więc kilka sytuacji, które mogą mieć miejsce. Co w przypadku, gdy nasze dziecko uzyskuje dochody – czy mamy prawo do ulgi? Otóż prawo do ulgi na dziecko małoletnie jest niezależne od wysokości dochodów uzyskanych w roku podatkowym przez to dziecko.

Przykład:
Podatnik wychowuje małoletnie dziecko. Roczny dochód dziecka z wynajmu lokalu odziedziczonego po dziadkach wynosi

8.200 zł. Podatnik ma prawo do odliczenia kwoty ulgi na dziecko (o ile spełnia pozostałe warunki określone ustawą).

Jeśli nasze dziecko ukończyło 18 rok życia, prawo do ulgi również nam przysługuje. Okoliczności takie jak wiek dziecka pełnoletniego oraz wysokość jego dochodów, są bez znaczenia. Jedynym warunkiem jest to, by zgodnie z odrębnymi przepisami dziecko otrzymywało zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną.

Przykład:
Pani Nowak ma na utrzymaniu pełnoletnie dziecko, które ukończyło 26 lat. Źródłem dochodów dziecka jest renta socjalna. Z uwagi na spełnienie również pozostałych wymogów określonych w ustawie, jest uprawniona do ulgi na dziecko.

A co z zastosowaniem ulgi w przypadku posiadania jednej pociechy? Przede wszystkim powinniśmy zwrócić uwagę na wysokość osiągniętych przez siebie dochodów. Ich wysokość decyduje bowiem o możliwości odliczenia ulgi w przypadku wychowywania (utrzymywania lub sprawowania opieki albo pełnienia funkcji rodziny zastępczej) jednego dziecka. Zatem dochody osiągnięte przez oboje małżonków, nie mogą przekroczyć kwoty **112.000 zł**. Limit ten obowiązuje, o ile pozostajemy w związku małżeńskim przez cały rok podatkowy. Ponadto dotyczy on również osoby mające status osób samotnie wychowujących dzieci.

Przykład:
Małżonkowie sprawują opiekę prawną nad mieszkającym z nimi małoletnim dzieckiem. Łączne dochody małżonków uzyskane ze stosunku pracy w 2014 r. wyniosły 125.000 zł. Dochody przekroczyły dopuszczalny próg w wysokości 112.000 zł, w związku z czym małżonkowie nie mają prawa do skorzystania z ulgi na dziecko.

Przykład:
Pani Joanna będąca wdową samotnie wychowuje 15-letniego syna. Jej dochody uzyskane ze stosunku pracy wyniosły 70.000 zł. Ponieważ dochody nie przekroczyły dopuszczalnego limitu (tj. kwoty 112.000 zł), ma ona prawo do odliczenia ulgi na dziecko, oczywiście przy założeniu iż spełnia pozostałe warunki określone ustawą.

Natomiast w przypadku osób, które nie pozostawały w związku małżeńskim lub pozostawały w takim związku tylko przez część roku, próg dochodów, którego przekroczenie skutkuje utratą prawa do ulgi na jedno dziecko, wynosi **56.000 zł**. Limit ten odnosi się również do osób wobec których orzeczono separację lub których małżonkowie zostali pozbawieni praw rodzicielskich lub odbywają karę pozbawienia wolności, chyba że podatnicy ci mają status osób samotnie wychowujących dzieci.

Przykład:
W trakcie 2014 r. Orzeczona została separacja wobec małżonków wychowujących małoletnie dziecko. Władza rodzicielska przyznana została jednemu z rodziców. Dochody małżonka wychowującego dziecko, uzyskane ze stosunku pracy, wyniosły 64.000 zł. Oznacza to, że małżonek ten będzie mógł skorzystać z ulgi na dziecko, jeżeli będzie miał status osoby samotnie wychowującej dziecko.

Nie mniej wątpliwości może budzić **ulga rehabilitacyjna**. Z ulgi tej mogą skorzystać osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności o raz osoby, na których utrzymaniu pozostają osoby niepełnosprawne (współmałżonek, dzieci własne i przysposobione, dzieci obce przyjęte na wychowanie, pasierbowie, rodzice, rodzice współmałżonka, rodzeństwo, ojczym, macocha, zięciowie i synowe) jeżeli w roku podatkowym dochody tych osób niepełnosprawnych nie przekraczają 9120 zł.

Przepisy ustawy o podatku dochodowym wskazują na możliwość odliczenia od dochodu wydatków na **sprzęt rehabilitacyjny**. Nie wymieniają jednak, o jaki sprzęt konkretnie chodzi. Co może być uznane za sprzęt rehabilitacyjny? Rzeczywiście od dochodu mogą zostać odliczone wydatki poniesione na zakup i naprawę indywidualnego sprzętu, urządzeń i narzędzi technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, z wyjątkiem sprzętu gospodarstwa domowego. Jako przykłady takiego sprzętu można wymienić: protezy, aparat słuchowy, łóżko terapeutyczne, wózek inwalidzki itp.

Przykład:
Pani Ania jest osobą niepełnosprawną posiadającą orzeczenie. Ze względu na swoją niepełnosprawność musiała wymienić wannę na kabinę prysznicową. Poniesione w związku z tym koszty chciała odliczyć w ramach ulgi rehabilitacyjnej. Ulga przysługiwać będzie Pani Ani jedynie w części dotyczącej wydatków na zainstalowanie kabiny (uchwyty ścienne w kabinie, maty antypoślizgowej, terakoty na podłodze). Pozostałe wydatki na prace związane z demontażem wanny nie znajdą uzasadnienia w prawie dot. zastosowania ulgi.

Specyficznie rozliczana jest **ulga w związku z zakupem lekarstw**, ponieważ można ją zaliczyć do wydatków limitowanych oraz nieograniczonych kwotą górnego limitu. Odliczenie na leki dotyczy wyłącznie różnicy pomiędzy faktycznie poniesionymi wydatkami w danym miesiącu, a kwotą 100 zł. Z odliczenia korzysta się wyłącznie, jeśli lekarz specjalista stwierdzi, że osoba niepełnosprawna powinna stosować określone leki (stale lub czasowo). Podstawą jest zalecenie (pisemne) lekarza (np. recepta, karta pacjenta) oraz faktura (lub inny dowód poniesienia wydatku, wskazujący, że podatnik poniósł wydatek). Warto więc zastanowić się, czy nie korzystniej jest dokonywać zakupu co dwa miesiące, tak aby kwota odliczenia była większa.

Przykład:
Pan Jan będący osobą niepełnosprawną, wydaje co miesiąc 150,00 złotych na leki. Posiada zaświadczenie od lekarza specjalisty o konieczności ich przyjmowania. Czy może skorzystać z ulgi rehabilitacyjnej? Tak. Odliczeniu będzie podlegała kwota 50,00 złotych za miesiąc. Gdyby jednak Pan Jan dokonał zakupu w jednym miesiącu na kwotę 90,00 i w kolejnym na 60,00 nie miałby prawa do odliczeń.

Używanie samochodu osobowego, stanowiącego własność (współwłasność) osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa lub podatnika mającego na utrzymaniu osobę niepełnosprawną zaliczoną do I lub II grupy inwalidztwa albo dzieci niepełnosprawne, które nie ukończyły 16 roku życia, dla potrzeb związanych z koniecznym przewozem na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne daje nam z kolei możliwość **odliczenia wydatków na samochód** – w wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 2.280 zł.

Przykład:
Pani Zosia jest inwalidką I grupy, osobą niezdolną do samodzielnej egzystencji, wymagającą opieki osób trzecich i jest pod stałą opieką męża. W 2014r. jeździ na zabiegi rehabilitacyjne. Przez część roku na zabiegi te dowozi ją samochodem mąż. Niestety samochód musiał zostać sprzedany i przez resztę roku na zabiegi Pani Zosia dojeżdża taksówką lub samochodem sąsiada czy zięcia. Czy może w zeznaniu odliczyć ww. wydatki na dojazdy na niezbędne zabiegi? **Tak. Jeżeli wydatki dotyczą dojazdów na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne, to mogą one być odliczone w zeznaniu podatkowym w ramach ulgi rehabilitacyjnej.**

V. Jakie przysługują nam świadczenia na dzieci i osoby zależne?

Niewystarczające zarobki, olbrzymie wydatki na lekarstwa i rehabilitację... sprawdźmy, gdzie i na jaką pomoc mogą liczyć niepełnosprawni i osoby zależne. Niby wiemy, że pomoc jest możliwa do uzyskania, ale gdzie się po nią zgłosić? O jakie dodatkowe środki możemy się starać?

Na co możemy liczyć od ZUS-u?

Osoby uznane za całkowicie niezdolne do pracy albo te, które ukończyły 75 lat, mogą ubiegać się o przyznanie **dodatku pielęgnacyjnego**. W tym celu należy złożyć wniosek do ZUS (druki są do pobrania na stronie internetowej lub w placówkach ZUS-u). Decyzja podejmowana jest na podstawie orzeczenia lekarza-orzecznika ZUS, tak więc musimy przygotować się na wezwanie na komisję. Automatycznie (z urzędu) zasiłek ten przyznawany jest osobom powyżej 75 lat. W chwili obecnej, kwota dodatku wynosi **207,76 zł** miesięcznie. Dla przykładu, w przypadku inwalidy wojennego, niezdolnego do pracy i samodzielnej egzystencji, dodatek wynosi **310,14 zł**. Należy zaznaczyć, iż dodatek pielęgnacyjny jest świadczeniem wypłacanym przez ZUS jako dodatek do emerytury i renty i jest wolny od podatku dochodowego.

Kolejnym zasiłkiem, wypłacanym przez ZUS, jest **zasiłek opiekuńczy**. Jeśli pracujemy zawodowo, a musimy sprawować opiekę nad najbliższym członkiem rodziny (czyli małżonka, rodziców, teściów, dziadków, ale również wnuki, rodzeństwo lub dzieci powyżej 14 lat), mamy prawo do zasiłku opiekuńczego. Jednak nawet w przypadku przewlekle chorej bliskiej osoby, w danym roku kalendarzowym zasiłek przysługuje tylko przez 14 dni. Wypłata zasiłku uzależniona jest od spełnienia kilku warunków. W pierwszej kolejności, zasiłek przysługuje jedynie wówczas, gdy żaden inny członek rodziny nie może sprawować osobistej opieki nad chorym. Po drugie, zarówno chory, jak i opiekun

muszą mieszkać w jednym gospodarstwie domowym. Trzeci warunek: w czasie sprawowania opieki nie możemy pobierać innych wynagrodzeń (ZUS może zweryfikować, czy w czasie pobierania zasiłku faktycznie sprawujemy opiekę nad najbliższymi). Składając wniosek o zasiłek, konieczne jest dołączenie zwolnienia lekarskiego dla osoby opiekującej się chorym oraz wniosek o wydanie zasiłku (który można pobrać ze strony www.zus.pl), jak również zaświadczenie płatnika składek (czyli pracodawcy). Na wydanie decyzji o przyznaniu lub odmowie zasiłku, ZUS ma 30 dni.

Jaką pomoc otrzymamy od MOPS?

Od 01 stycznia 2013 funkcjonuje **specjalny zasiłek opiekuńczy**, przysługujący osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielniej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Zasiłek ten przysługuje, jeżeli łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty kryterium dochodowego, wynoszącego **623 zł netto** (na podstawie dochodów z roku poprzedzającego okres zasiłkowy, z uwzględnieniem utraty i uzyskania dochodu, od 01-11-2014 kryterium dochodu wynosić będzie **664,00**). Wysokość specjalnego zasiłku opiekuńczego wynosi **520 zł** miesięcznie.

Za dochód **osoby sprawującej opiekę**, uważa się dochód małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz osób, pozostających na utrzymaniu dzieci, do ukończenia 25 roku życia, a także dziecka, które ukończyło 25 rok życia, legitymującego się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje mu świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny

zasiłek opiekuńczy. Za dochód rodziny **osoby wymagającej opieki (w przypadku, gdy osoba wymagająca opieki jest małoletnia)**, uważa się dochód następujących członków rodziny:

a) osoby wymagającej opieki,
b) rodziców osoby wymagającej opieki,
c) małżonka rodzica osoby wymagającej opieki,
d) osoby, z którą rodzic osoby wymagającej opieki wychowuje wspólne dziecko,
e) pozostających na utrzymaniu osób, o których mowa w lit. a-d,
f) dzieci w wieku do ukończenia 25. roku życia.

– z tym, że do członków rodziny nie zalicza się dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego oraz dziecka pozostającego w związku małżeńskim, pełnoletniego dziecka posiadającego własne dziecko, a także rodzica osoby wymagającej opieki zobowiązanego tytułem wykonawczym pochodzącym lub zatwierdzonym przez sąd do alimentów na jej rzecz.

Natomiast, w przypadku gdy osoba wymagająca opieki **jest pełnoletnia:**

a) osoby wymagającej opieki,
b) małżonka osoby wymagającej opieki,
c) osoby, z którą osoba wymagająca opieki wychowuje wspólne dziecko,
d) pozostających na utrzymaniu osób, o których mowa w lit. a-c, dzieci w wieku do ukończenia 25. roku życia

– z tym że do członków rodziny nie zalicza się dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego, dziecka pozostającego w związku małżeńskim, a także pełnoletniego dziecka posiadającego własne dziecko.

Specjalny zasiłek opiekuńczy nie przysługuje, jeżeli osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do emerytury, renty, renty rodzinnej z tytułu śmierci małżonka przyznanej w przypadku zbiegu prawa do renty rodzinnej i innego świadczenia emerytalno-rentowego, renty socjalnej, zasiłku stałego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego lub podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych

tytułów, jak również jeśli ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego lub świadczenia pielęgnacyjnego.

Świadczenie pielęgnacyjne to kolejna forma pomocy, o jaką możemy wnioskować. Wysokość świadczenia pielęgnacyjnego, w okresie od 1 maja 2014 r. do 31 grudnia 2014 r., wynosi **800 zł** – co w połączeniu z realizowanym w 2014 r. rządowym dofinansowaniem w wysokości 200 zł miesięcznie, daje łączną wysokość wypłacanego świadczenia na poziomie **1000 zł** miesięcznie. Od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r., świadczenie pielęgnacyjne wynosić będzie **1200 zł** miesięcznie, a od 1 stycznia 2016 r. – **1300 zł** miesięcznie (równowartość kwoty najniższego wynagrodzenia netto). Natomiast od 1 stycznia 2017 roku przewidziana została waloryzacja wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, polegająca na corocznym wzroście wysokości tego świadczenia o procentowy wskaźnik, o jaki zwiększać się będzie minimalne wynagrodzenie za pracę.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje w szczególnie uzasadnionych okolicznościach. Są one określone przez prawo i dotyczą tylko wskazanych w przepisach osób. Należą do nich:

- rodzice,
- opiekun faktyczny dziecka,
- osoba będąca rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- inne osoby, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wskazane wyżej osoby mogą skorzystać z prawa do świadczenia pielęgnacyjnego tylko wówczas, gdy rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą

się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Co istotne, świadczenie pielęgnacyjne przysługuje tylko wówczas, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała:

1) nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub
2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.

Zasiłek pielęgnacyjny, wynoszący obecnie **153,00 zł,** przyznawany jest w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Wypłacany jest przez gminę, w której uprawniony ma miejsce zamieszkania. Przysługuje bezterminowo, jeżeli orzeczenie o niepełnosprawności jest wydane bezterminowo. Co ważne, pobieranie dodatku pielęgnacyjnego, wypłacanego przez ZUS, powoduje utratę prawa do otrzymania zasiłku pielęgnacyjnego – i odwrotnie.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności; – osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje:

- osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego;
- osobie umieszczonej w instytucji zapewniającej nieodpłatnie całodobowe utrzymanie;
- jeżeli członkowi rodziny przysługuje za granicą świadczenie na pokrycie wydatków związanych z pielęgnacją tej osoby, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

VI. Jestem rodzicem, czy przysługują mi dodatkowe świadczenia?

Będąc rodzicem, doskonale zdajemy sobie sprawę z wydatków, związanych z utrzymaniem dziecka i zabezpieczeniem jego podstawowych potrzeb. Oferta wsparcia obejmuje w tym przypadku spory wachlarz świadczeń związanych z rodzicielstwem, z których możemy skorzystać po spełnieniu określonych wymogów. Do grupy świadczeń rodzinnych zaliczamy:

1) zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
2) jednorazową zapomogę z tyt. urodzenia dziecka,
3) świadczenia opiekuńcze.

Świadczenia rodzinne przysługują obywatelom polskim i cudzoziemcom, do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym.

Wysokość zasiłku rodzinnego:

1) **77,00 zł** na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia;
2) **106,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia;
3) **115,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje:

1) rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka;
2) opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka);
3) osobie uczącej się (osoba pełnoletnia ucząca się, nie pozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub

w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony).

Zasiłek rodzinny przysługuje osobom wymienionym w punktach 1 i 2, do ukończenia przez dziecko:

- 18 roku życia lub nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo
- 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Osobie, wymienionej w punkcie 3, zasiłek przysługuje pod warunkiem kontynuowania nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Zasiłek rodzinny nie przysługuje, jeżeli:

1) dziecko lub osoba ucząca się pozostają w związku małżeńskim;
2) dziecko zostało umieszczone w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w pieczy zastępczej;
3) osoba ucząca się została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie;
4) pełnoletnie dziecko lub osoba ucząca się jest uprawniona do zasiłku rodzinnego na własne dziecko;
5) osobie samotnie wychowującej dziecko nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od jego rodzica, chyba że:
   a) rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje,
   b) ojciec dziecka jest nieznany,
   c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone,
   d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka;
6) członkowi rodziny przysługuje na dziecko zasiłek rodzinny za granicą, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Niestety, istotną kwestią jest tutaj kryterium dochodowe. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny, miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty **539,00 zł**. W przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko, legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty **623,00 zł**.

A teraz dobra wiadomość, od 01.11.2014r. wysokość kwoty uprawniającej do przyznania **zasiłku rodzinnego** wynosić będzie **574 zł** na osobę w rodzinie lub **664 zł** na osobę w rodzinie (gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności). Natomiast od 01.11.2014r. wysokość kwoty uprawniającej do przyznania **specjalnego zasiłku opiekuńczego wynosić** będzie **664 zł** na osobę w rodzinie.

Wisienką na torcie są dodatki do zasiłku rodzinnego. I tak, rodzic spełniający kryterium uprawniające do dodatku rodzinnego, może ubiegać się również o:

Dodatek z tyt. kształcenia i rehabilitacji niepełnosprawnego dziecka

Wysokość dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego wynosi miesięcznie:

1) **60,00 zł** na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia;
2) **80,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka przysługuje:

- **matce lub ojcu dziecka**;
- **opiekunowi faktycznemu dziecka** (osoba faktycznie opiekująca się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka) albo opiekunowi prawnemu dziecka, a także
- **osobie uczącej się** (osoba pełnoletnia ucząca się, nie pozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub

w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony)

– na pokrycie zwiększonych wydatków związanych z rehabilitacją lub kształceniem dziecka w wieku:

1) do ukończenia 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności,
2) powyżej 16 roku życia do ukończenia 24 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Dodatek z tyt. podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania

1) w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły ponadgimnazjalnej lub szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki, a także szkoły podstawowej lub gimnazjum w przypadku dziecka lub osoby uczącej się, legitymującej się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności – **w wysokości 90 zł miesięcznie na dziecko** albo
2) w związku z dojazdem z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły, w przypadku dojazdu do szkoły ponadgimnazjalnej, a także szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki w zakresie odpowiadającym nauce w szkole ponadgimnazjalnej – **w wysokości 50 zł miesięcznie na dziecko**.

Dodatek z tyt. rozpoczęcia roku szkolnego

Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, a także osobie uczącej się na częściowe pokrycie wydatków związanych z rozpoczęciem w szkole nowego roku szkolnego albo rocznego przygotowania przedszkolnego.

Wniosek o wypłatę dodatku składa się do dnia zakończenia okresu zasiłkowego, w którym rozpoczęto rok szkolny albo roczne przygo-

towanie przedszkolne. Wniosek złożony po terminie organ właściwy pozostawia bez rozpoznania.

Dodatek z tyt. samotnego wychowywania dziecka

Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka przysługuje **w wysokości 170 zł miesięcznie na dziecko, nie więcej jednak niż 340,00 zł na wszystkie dzieci.** W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności kwotę dodatku zwiększa się o **80 zł** na dziecko, nie więcej jednak, niż o **160 zł** na wszystkie dzieci.

Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka przysługuje samotnie wychowującym dziecko: matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka – **jeżeli nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka** od drugiego z rodziców dziecka. Dodatek przysługuje również pełnoletniej osobie do ukończenia 24 roku życia, uczącej się w szkole lub w szkole wyższej, jeżeli oboje rodzice osoby uczącej się nie żyją.

Dodatek z tyt. urodzenia dziecka

Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka przysługuje **jednorazowo w wysokości 1000 zł i przysługuje:**

1) matce lub ojcu albo opiekunowi prawnemu dziecka;
2) opiekunowi faktycznemu dziecka w wieku do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia, jeżeli nie został przyznany rodzicom lub opiekunowi prawnemu dziecka.

W przypadku wystąpienia o przysposobienie więcej niż jednego dziecka lub urodzenia więcej niż jednego dziecka podczas jednego porodu, dodatek przysługuje na każde dziecko. Dodatek z tytułu urodzenia dziecka przysługuje, jeśli matka dziecka pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży. **Zaświadczenie o pozostawaniu matki dziecka pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia** ciąży do dnia porodu może wystawić lekarz lub położna. Wniosek o dodatek z tytułu urodzenia dziecka składa się **do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.**

Dodatek z tyt. wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej

Wysokość dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wynosi **80,00 zł miesięcznie**.

Dodatek przysługuje na trzecie i na następne dzieci uprawnione do zasiłku rodzinnego: matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekująca się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sadu rodzinnego o przysposobienie dziecka) albo opiekunowi prawnemu dziecka.

VII. Nie stać mnie na leki, gdzie mogę zgłosić się o pomoc w dofinansowaniu?

Dofinansowanie do leków przysługuje każdej osobie ubezpieczonej w Narodowym Funduszu Zdrowia, w zależności od schorzenia, wymagającego leczenia i stosowanej przez lekarza terapii.

Leki podstawowe, jak również leki uzupełniające oraz leki recepturowe, są refundowane osobie ubezpieczonej w NFZ na podstawie recepty, za odpłatnością:

1) ryczałtową – są to leki ratujące życie lub niezbędne do odpowiedniej terapii. Odpłatność wynosi 3,20 zł do wysokości limitu,
2) w wysokości 30 % albo 50 % ceny leku do wysokości limitu – są to leki uzupełniające działanie leków podstawowych.

W ramach ubezpieczenia zdrowotnego, przysługują również leki stosowane w leczeniu chorób przewlekłych (listę leków wraz z wykazem chorób ustala Minister Zdrowia). Dodatkowo, w przypadku niektórych schorzeń, pacjenci mogą zostać objęci specjalnymi programami terapeutycznymi, w ramach których otrzymują bezpłatnie leki. Rodzaj leczenia w ramach programu uzależniony jest od choroby i stanu zdrowia. Informacje dotyczące odpłatności za leki można uzyskać w oddziale NFZ, podając nazwę leku i rodzaj choroby.

Osoby nieposiadające prawa do leczenia w ramach NFZ, pokrywają całkowite koszty leków, tj. w wysokości 100 %.

VIII. Na jaką pomoc mogę liczyć z PFRON-u?

Każdy z nas zdaje sobie sprawę, że leczenie sanatoryjne to nic innego jak kontynuacja leczenia szpitalnego lub ambulatoryjnego. W zależności od potrzeb, w czasie leczenia w sanatorium korzystamy z różnych zabiegów. Zasady są proste: skierowanie do sanatorium wystawia lekarz prowadzący, następnie albo lekarz, albo potencjalny Kowalski samodzielnie dostarcza je do oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia. Tam badana jest celowość skierowania i zapada decyzja, czy należy się taka forma leczenia. Jeśli odpowiedź jest pozytywna, to potencjalny Kowalski kierowany jest do kolejki oczekujących. Jeśli negatywna, nie ma już możliwości odwołania.

Zdarza się, że na pobyt w sanatorium trzeba czekać często nawet przez kilka lat. W przypadku długiego czasu oczekiwania, NFZ po 18 miesiącach sprawdza, czy nie zaszły nowe okoliczności, mogące przyczynić się do odebrania prawa do leczenia w uzdrowisku. Oczywiście, jeśli nic się nie zmieniło, to nie traci się miejsca w kolejce. Od miejsca, do którego będziemy skierowani, zależy czas pobytu w sanatorium. W przypadku szpitala uzdrowiskowego, pobyt trwa 21 dni i jest bezpłatny. Jeżeli trafimy do sanatorium uzdrowiskowe, to nasz pobyt potrwa również 21 dni i jest częściowo płatny. Gdy w szpitalu przechodzimy również rehabilitację, to pobyt trwa 28 dni i jest częściowo płatny. Podobnie jest, gdy rehabilitację odbywamy w sanatorium uzdrowiskowym.

Wysokość odpłatności jest zależna od pory roku, w której będziemy przebywać w sanatorium (taniej od października do kwietnia, drożej od maja do września) no i oczywiście od standardu pokoju (np. pokój dwuosobowy z pełnym węzłem higieniczno-sanitarnym kosztuje za dobę 16,5 zł w okresie tańszym i 23 zł w droższym). I tak, wysokość dofinansowania wynosi:

- 27% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej – dla osoby niepełnosprawnej ze znacznym stopniem niepełnosprawności, osoby niepełnosprawnej w wieku

do 16. roku życia oraz osoby niepełnosprawnej w wieku 16-24 lat uczącej się i niepracującej, bez względu na stopień niepełnosprawności;
- 25% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności;
- 23% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej z lekkim stopniem niepełnosprawności;
- 18% przeciętnego wynagrodzenia – dla opiekuna osoby niepełnosprawnej;
- 18% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej zatrudnionej w zakładzie pracy chronionej, niezależnie od posiadanego stopnia niepełnosprawności.

IX. Prawa pacjenta

Pacjentem jest każdy, kto korzysta ze świadczeń zdrowotnych lub zwraca się o ich udzielenie m.in. przez szpital, przychodnię, lekarza, pielęgniarkę, położną (niezależnie od tego czy jest chory, czy zdrowy). Osobami, które są zobowiązane do przestrzegania praw pacjenta, są osoby wykonujące zawód medyczny, m.in. lekarze, pielęgniarki, położne, fizjoterapeuci, ratownicy medyczni, inni profesjonaliści w zakresie opieki zdrowotnej oraz osoby uczestniczące w udzielaniu świadczeń zdrowotnych. Pacjent lub osoba reprezentująca jego prawa, w razie ich naruszenia, może na różne sposoby dochodzić swoich praw, w tym zwrócić się do Rzecznika Praw Pacjenta.

Uprawnienia, które przysługują każdemu pacjentowi, są obecnie bardzo szerokie. Najważniejsze z nich, o których należy pamiętać, udając się po pomoc medyczną, to:

Prawo do świadczeń zdrowotnych – w chwili udzielania świadczenia zdrowotnego pacjent ma prawo do takich metod leczenia, które odpowiadają aktualnie dostępnej wiedzy medycznej w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego i to niezależnie od swojej sytuacji

materialnej. Prawo to obejmuje również prawo do otrzymania leków oraz wyrobów medycznych, a także do zakwaterowania i wyżywienia w zakładzie opieki zdrowotnej zapewniającej opiekę całodobową lub całodzienną, a w tym do usługi transportu sanitarnego. Do świadczeń opieki zdrowotnej prawo mają: osoby ubezpieczone, osoby, które nie ukończyły 18. roku życia, kobiety w okresie ciąży, porodu i połogu, osoby nieubezpieczone, które spełniają kryteria dochodowe do otrzymania świadczeń z pomocy społecznej,

Pacjentowi przysługuje prawo wyboru: lekarza, pielęgniarki i położnej podstawowej opieki zdrowotnej. W ciągu roku kalendarzowego można dwukrotnie zmienić swoją decyzję bezpłatnie, lekarza specjalisty, lekarza dentysty, szpitala.

Skierowanie nie jest wymagane w wypadkach nagłego zagrożenia zdrowia lub życia a pacjent ma prawo wówczas do natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych. Bez skierowania można się również wybrać do: ginekologa i położnika, dentysty, dermatologa, wenerologa, onkologa, okulisty, psychiatry.

Warto wiedzieć, że istnieje grupa osób, od której nie wymaga się skierowań np. osoby zakażone wirusem HIV, osoby chore na gruźlicę, czy osoby uzależnione od alkoholu, środków odurzających i substancji, psychotropowych, ale tylko w zakresie lecznictwa odwykowego.

Pacjent na podstawie skierowania ma prawo do badań diagnostycznych, leczenia w uzdrowiskach, rehabilitacji, leczenia w szpitalu oraz ambulatoryjnych świadczeń u specjalistów.

Listę oczekujących na udzielenie pomocy prowadzi się w sposób zapewniający poszanowanie zasady sprawiedliwego, równego, niedyskryminującego i przejrzystego dostępu, zgodnego z kryteriami medycznymi.

Pacjent musi zostać poinformowany (pisemnie) o terminie przyjęcia do szpitala. Wpisywany jest wówczas na listę oczekujących, która jest częścią dokumentacji medycznej prowadzonej przez szpital czy przychodnię. Oczywiście jeżeli wymaga tego sytuacja pacjenta – nagłe pogorszenie stanu zdrowia, nie można odmówić przyjęcia danej osoby do szpitala.

UWAGA! Pacjent może być wpisany na jedną listę oczekujących w jednym szpitalu czy jednej przychodni.

Recepta na wykup leków, którą otrzymuje pacjent w związku z posiadanymi schorzeniami, co do zasady ważna jest 30 dni od daty jej wystawienia, z wyjątkiem recept na antybiotyki oraz recepty wystawione w ramach pomocy doraźnej która zachowuje ważność przez 7 dni, recept na leki zagraniczne, z której można skorzystać przez 120 dni, a także recept na indywidualne preparaty immunologiczne – wówczas jest to termin 90 dni.

Prawo do informacji – pacjent ma prawo do świadomego udziału w podejmowaniu decyzji, które dotyczą jego zdrowia i życia. Prawo do informacji w pełnym zakresie ma pacjent pełnoletni oraz pacjent małoletni, który ukończył szesnasty rok życia, ale wówczas może za niego również decydować przedstawiciel ustawowy czyli rodzice lub opiekunowie. Natomiast pacjent, który nie ukończył szesnastego roku życia, ma prawo do informacji w zakresie potrzebnym do prawidłowego przebiegu procesu diagnostycznego i terapeutycznego i wyrażenia swojego zdania. Pacjent może również upoważnić inną osobę do uzyskania stosownych informacji. W przypadku, gdy nie ma kontaktu z pacjentem (jest nieprzytomny, w śpiączce, itp.) uznaje się, że wtedy lekarz ma prawo udzielić informacji osobie bliskiej. Jeżeli stan zdrowia danej osoby się pogarsza gwałtownie i istnieje zagrożenia życia, ośrodek leczniczy ma obowiązek poinformować osobę najbliższą o tym fakcie.

Pacjent ma prawo domagać się udzielenia mu informacji o:

1) stanie zdrowia,
2) rozpoznaniu,
3) proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych,
4) dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania,
5) wynikach leczenia,
6) rokowaniu na przyszłość,
7) stopniu ewentualnego ryzyka zabiegów diagnostycznych i leczniczych,
8) spodziewanych korzyściach związanych z wykonywaniem tych zabiegów,
9) możliwościach zastosowania innego postępowania medycznego.

Prawo do wyrażenia zgody na udzielenie świadczeń zdrowotnych – pacjent ma prawo do wyrażania zgody na udzielenie określonego świadczenia zdrowotnego. Zgoda musi być świadoma, podjęta suwerennie oraz poprzedzona wyczerpującymi informacjami. Pacjent może zawsze odmówić przyjęcia danego świadczenia lub zażądać zaprzestania jego udzielania. Zgoda jest podstawą udzielenia świadczenia i może być wyrażona w zasadzie tylko przed udzieleniem świadczenia medycznego. Udzielenie świadczenia bez zgody pacjenta jest przestępstwem. Zgoda może być wyrażona na piśmie, ustnie albo poprzez takie zachowanie, które nie budzi wątpliwości co do treści podjętej decyzji. W przypadku jednak zabiegu operacyjnego lub zastosowania leczenia albo badań ryzykownych dla pacjenta – musi on zawsze wyrazić zgodę na piśmie.

Pacjent, który ukończył 18 lat, może sam wyrazić zgodę, natomiast pacjent, który ukończył 16 lat musi uzyskać zgodę opiekuna, ale ma prawo wyrazić swoje zdanie, tzn. sprzeciwić się zabiegowi czy leczeniu. Za pacjenta, który nie może samodzielnie podjąć decyzji (lub który sprzeciwił się leczeniu), decyzję podejmuje sąd opiekuńczy.

Ponadto, lekarz może podjąć niezbędne czynności medyczne bez zgody tego sądu, ale tylko w sytuacji, gdy są one potrzebne dla ratowania życia i zdrowia pacjenta.

Prawo pacjenta do dokumentacji medycznej – prawo do zapoznawania się z dokumentacją medyczną posiada pacjent, jego przedstawiciel ustawowy oraz osoba przez niego upoważniona (również po śmierci). Dokumentację medyczną przechowuje się przez 20 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym dokonano do niej ostatniego wpisu.

Prawo pacjenta do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego – trakcie pobytu w placówce służby zdrowia (szpitalu, klinice, przychodni) pacjent ma prawo domagać się poszanowania jego życia prywatnego i rodzinnego, to jest zapewnienia mu prywatności, a także umożliwienia kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z rodziną i z innymi osobami.

Prawo pacjenta do opieki duszpasterskiej – pacjent w trakcie pobytu w szpitalu i w innych zakładach leczniczych ma prawo do opieki duszpasterskiej bez względu na wyznanie, wiek czy obywatelstwo. Należy w ramach tego prawa umożliwić bezpośredni kontakt z duchownym i to w wyznawanej religii, zapewnić uczestnictwo w obrzędach religijnych, sakramentach etc. Opieka ta jest bezpłatna.

Prawo pacjenta do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie – pacjent, który zostaje przyjęty do placówki medycznej, ma prawo domagać się złożenia za pokwitowaniem jego cennych przedmiotów do specjalnego depozytu.

Warto również wiedzieć, że w celu ochrony praw pacjenta, powołano do życia specjalny organ – **Rzecznika Praw Pacjenta**. Każda osoba, która uważa, że naruszono jej prawa w zakresie usług opieki zdrowotnej (przez lekarza, personel szpitala lub inne osoby), może złożyć do Biura Rzecznika Praw Pacjenta (*ul. Młynarska 46, 01-171 Warszawa*) bezpłatny wniosek o wyjaśnienie jego sprawy. Wniosek ten nie musi przybierać szczególnej formy, powinien zawierać jedynie:

1) oznaczenie wnioskodawcy;
2) oznaczenie pacjenta, którego praw sprawa dotyczy;
3) zwięzły opis stanu faktycznego.

Czasami zdarza się, że pomimo leczenia w profesjonalnej placówce służby zdrowia przez wykwalifikowany personel, pacjent nie zdrowieje, lecz jego stan pogarsza się. Jeżeli jest to sytuacja, w której doszło do zakażenia pacjenta biologicznym czynnikiem chorobotwórczym (np. salmonellą, wirusem HCV), uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta albo śmierci pacjenta, będącego następstwem niezgodnych z aktualną wiedzą medyczną:

1) diagnozy, jeżeli spowodowała ona niewłaściwe leczenie albo opóźniła właściwe leczenie, przyczyniając się do rozwoju choroby,
2) leczenia, w tym wykonania zabiegu operacyjnego,
3) zastosowania produktu leczniczego lub wyrobu medycznego

– określamy to mianem „**zdarzenia medycznego**".

Pacjent, który został dotknięty skutkami zdarzenia medycznego (zarówno bezpośrednio w trakcie leczenia, jak i w późniejszym okresie – np. na skutek powikłań), a także jego rodzina (w przypadku śmierci pacjenta) może zwrócić się z wnioskiem do właściwej miejscowo (ze względu na miejsce położenia szpitala) wojewódzkiej komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych, która ustali przyczyny i zakres tego zdarzenia, jak również osoby odpowiedzialne za jego zaistnienie. Wniosek wnosi się w terminie 1 roku od dnia, w którym podmiot składający dowiedział się o zakażeniu, uszkodzeniu ciała lub rozstroju zdrowia albo nastąpiła śmierć pacjenta, jednakże termin ten nie może być dłuższy niż 3 lata od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie skutkujące zakażeniem, uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia albo śmiercią pacjenta. Opłata od wniosku wynosi 200 zł. Druki wniosków pobrać można ze stron internetowych urzędów wojewódzkich w każdym województwie. Należy do nich załączyć dowody na poparcie swoich twierdzeń (np. dokumentację medyczną, recepty, wyniki badań, opinie medyczne) lub zgłosić wnioski o ich zgromadzenie (np. o przedstawienie dokumentacji z leczenia przez szpital).

Komisja wydaje orzeczenie w sprawie zdarzenia medycznego nie później niż w terminie 4 miesięcy od dnia złożenia kompletnego wniosku, w którym wskazuje, czy doszło do zdarzenia medycznego, czy też brak jest przesłanek do jego ustalenia.

Gdy orzeczenie komisji będzie dla nas korzystne, otwiera to drogę do uzyskania od szpitala (a w praktyce – od jego ubezpieczyciela) stosownego odszkodowania i zadośćuczynienia, których wysokość osoba składająca wniosek wskazuje w składanym wniosku. W przypadku zakażenia, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, kwota obejmująca wysokość odszkodowania i zadośćuczynienia nie może być wyższa niż 100 tys. zł, w przypadku śmierci maksymalna kwota nie może przekraczać 300 tys. zł.

Jeżeli pacjent nie zgadza się na zaproponowaną mu przez ubezpieczyciela kwotę, może w przeciągu 7 dni odmówić przyjęcia przedstawionej przez propozycji. Z uwagi na fakt, że nie ma możliwości odwoływania się od decyzji o wysokości odszkodowania, ubieganie się o wyższe świadczenie wymaga wejścia na drogę sądową.

X. Prawa konsumenta

Gdy mówimy o prawach konsumentów, najczęściej na myśli mamy szereg uprawnień, które przysługują im w związku z zakupem różnych towarów (np. komputerów, sprzętu AGD, mebli) lub usług (zawarcie umowy z operatorem telefonii komórkowej, z dostawcą gazu, prądu, itp.).

Konsument – to osoba fizyczna (czyli najprościej rzecz ujmując: każdy człowiek), który od przedsiębiorcy kupuje towary lub usługi na użytek swój lub swoich bliskich i znajomych, który nie jest związany z wykonywaną pracą lub prowadzoną działalnością gospodarczą. Chodzi więc o zakup komputera, sprzętu AGD czy mebli do domu lub na działkę, radia bądź opon do samochodu, podpisanie umowy na dostawę prądu w mieszkaniu, itp. Nie będzie jednak konsumentem osoba, która kupuje drukarkę do swojej firmy albo podpisuje umowę na służbowy telefon komórkowy.

Przedsiębiorcą jest natomiast taki podmiot (osoba, spółka, firma), który prowadzi działalność gospodarczą – co znaczy, że na sprzedawaniu towarów lub usług zarabia. Może prowadzić sklep, hurtownię, handlować na rynku, itp. Przedsiębiorcą jest także operator telefoniczny, dostawca prądu, gazu, Internetu, itp.

Należy również zauważyć, że od dnia 25 grudnia 2014 r. zmianie ulegają przepisy, które dotyczyły praw i ochrony konsumentów. Będą one miały zastosowanie do wszystkich umów, zawartych po tym dniu. Natomiast, do umów, które zawierane były wcześniej, stosować należy stare przepisy. W dalszej części Poradnika opisane są nowe regulacje, jednak zaznaczone zostały najistotniejsze różnice w stosunku do poprzednich rozwiązań.

1. Konsument idzie na zakupy

Sprzedaż to nic innego, jak kupowanie pewnych towarów lub usług za pewną cenę, wyrażoną w pieniądzu. „Dobić targu" można na różne sposoby – idąc do sklepu, hurtowni, na targowisku, za pośrednictwem Internetu, telefonicznie, listownie, u akwizytora lub domokrążcy. Również zapłata może nastąpić na kilka sposób – gotówką, przelewem bankowym, kartą płatniczą lub kredytową, płatnością elektroniczną, itp.

Należy podkreślić, że wystawienie pewnej rzeczy lub usługi na widok publiczny (np. na półce w sklepie, na aukcji w Internecie) wraz z podaniem jej ceny oznacza, że każdy może domagać się sprzedania mu jej za tę właśnie cenę. Nie należy zatem ulegać tłumaczeniom nieuczciwych sprzedawców, którzy „przy kasie" twierdzą, że dana rzecz kosztuje więcej, tylko przypadkowo wpisano na metce złą cenę.

Jeżeli kupującym jest konsument, sprzedawca ma obowiązek niezwłocznie po zakupie (tj. tuż po albo najpóźniej w ciągu 30 dni) wydać kupiony towar, chyba, że wyraźnie zaznaczył, że dostawa potrwa dłużej[2].

Sprzedawca ma także obowiązek udzielić konsumentowi jeszcze przed zawarciem umowy jasnych, zrozumiałych i niewprowadzających w błąd informacji w języku polskim, jak prawidłowo korzystać ze sprzedanej rzeczy. W szczególności powinien podać: rodzaj rzeczy, określenie jej producenta lub importera, znak bezpieczeństwa i znak zgodności wymagane przez odrębne przepisy, informacje o dopuszczeniu do obrotu w Rzeczypospolitej Polskiej, a jeżeli przedmiotem jest sprzęt, działający na prąd – określenie jego energochłonności (tzn. jak dużo prądu zużywa). Sprzedawca musi również zapewnić w miejscu sprzedaży odpowiednie warunki umożliwiające dokonanie wyboru rzeczy i sprawdzenie jej jakości, kompletności oraz funkcjonowania głównych mechanizmów i podstawowych podzespołów[3]. Oznacza to, że konsument ma prawo dokładnie obejrzeć towar przed zakupem (w tym również wyjąć go z opakowania, wziąć do ręki) oraz sprawdzić, jak działa (np. poprosić o włączenie telewizora w celu oceny jakości obrazu, uruchomienie odkurzacza w celu oceny siły ciągu i głośności jego pracy).

---

[2] art. 543^1§1 Kodeksu cywilnego.

[3] art. 546^1 Kodeksu cywilnego.

Wraz z towarem, sprzedawca powinien wręczyć nam dowód zakupu (paragon, rachunek, pokwitowanie, fakturę, umowę), instrukcję obsługi produktu (jeżeli taką posiada), a czasem również kartę gwarancyjną (np. przy zakupie sprzętu elektronicznego, AGD, obuwia) oraz inne dokumenty i certyfikaty, jeżeli zostały wydane przez producenta.

Sprzedawca ma obowiązek wydać kupowany towar w oryginalnym opakowaniu – tj. wraz z kartonem, etui, obudową, itp. Nie chodzi tu jednak o udostępnienie tzw. „reklamówek" czy „siatek na zakupy", gdyż nie są one opakowaniem konkretnego produktu i mają ułatwić przenoszenie wielu kupionych rzecz na raz. Ich nieodpłatne udostępnianie zależy zatem tylko od dobrej woli sprzedawcy.

2. Kupiłem wadliwy produkt!

Każdy konsument może skorzystać z ochrony na wypadek, gdyby zdarzyło się kupić mu rzecz, która posiada wady albo nie jest dokładnie taka, jaka miała być według zapewnień sprzedawcy. Tego rodzaju roszczenia mogą być realizowane na podstawie rękojmi za wady (niezgodności towaru z umową) lub udzielonej gwarancji. Do konsumenta należy wybór, z której z tych form będzie chciał skorzystać, a sprzedawca nie może mu żadnej z nich narzucić.

Kupiony towar może posiadać wadę fizyczną. Przeważnie sytuacja taka ma miejsce, gdy rzecz:

1) nie ma właściwości, które rzecz tego rodzaju powinna mieć ze względu na cel w umowie oznaczony albo wynikający z okoliczności lub przeznaczenia;nie ma właściwości, o których istnieniu sprzedawca zapewnił kupującego, w tym przedstawiając próbkę lub wzór;
2) nie nadaje się do celu, o którym kupujący poinformował sprzedawcę przy zawarciu umowy, a sprzedawca nie zgłosił zastrzeżenia co do takiego jej przeznaczenia;
3) została kupującemu wydana w stanie niezupełnym[4].

[4] art. 556[1] Kodeksu cywilnego.

Na równi z wadą fizyczną traktuje się wadę prawną. Polega ona na tym, że kupiona rzecz nie była własnością sprzedawcy (bo np. pochodziła z kradzieży), a także, gdy była obciążona różnymi prawami na rzecz innych podmiotów (np. na kupionym samochodzie ciążył zastaw bankowy z tytułu niespłaconego przez poprzedniego właściciela kredytu). Również w takich przypadkach kupiona rzecz jest niezgodna z umową, a konsument może skorzystać z uprawnień, jakie daje mu rękojmia za wady.

Co ważne, sprzedawca jest zwolniony z odpowiedzialności za wady rzeczy, jeżeli kupujący (konsument) o tych wadach wiedział. Nie zwalnia to jednak sprzedawcy z odpowiedzialności za inne wady tego samego produktu, które kupującemu nie były znane.

Przykład:
Pani Halinka kupiła w sklepie obuwniczym kozaki z przeceny. Obniżka wynikała z odbarwień koloru skóry na jednym bucie. Po zakupie, pani Halinka nie może więc domagać się od sprzedawcy zwrotu pieniędzy ani reklamować butów z tego powodu. Jeżeli jednak w butach zepsuje się zamek albo odklei podeszwa, pani Halinka może spokojnie udać się do sprzedawcy z reklamacją.

Jeżeli Twoja rzecz jest wadliwa, możesz domagać się od sprzedawcy następujących rzeczy:

1) wymiany rzeczy na nową i wolną od wad, a gdy nie chcesz wymieniać rzeczy – jej skutecznej naprawy,
2) obniżenia ceny proporcjonalnie do wykrytej wady,
3) zwrotu pieniędzy za towar, wtedy rzecz należy oddać sprzedawcy.

Co istotne, sprzedawca może jednak w dwóch ostatnich przypadkach podjąć się niezwłocznej naprawy lub wymiany rzeczy, jeżeli zrobi to dobrze i rzecz nie będzie już miała wady, to nie można żądać od niego obniżenia ceny ani zwrotu gotówki.

Przykład:
Pan Romek kupił w auto-komisie używany samochód z klimatyzacją. Według zapewnień sprzedawcy, całe auto miało być w pełni sprawne. Po kilku dniach pan Romek zauważył, że klimatyzacja nie działa. Pojechał więc do komisu, gdzie sprzedawca niezwłocznie wziął auto na warsztat i po kilku godzinach oddał je panu Romkowi z naprawioną i sprawną klimatyzacją. Pan Romek nie może w takim przypadku żądać obniżenia ceny ani oddać samochodu i żądać zwrotu pieniędzy.

Kupujący nie może jednak oddać rzeczy i domagać się zwrotu pieniędzy w sytuacji, gdy jej wada jest drobna i nieistotna, wówczas może jedynie zażądać naprawy albo obniżenia ceny.

Przykład:
Pani Mariola kupiła rower miejski, wyposażony w metalowy koszyk na zakupy. Po kilku dniach od ramy koszyk odpadł. Ponieważ koszyk jest elementem dodatkowym, nie wpływającym na użytkowanie roweru, pani Mariola może domagać się naprawy i przymocowania koszyka albo obniżenia ceny za rower, ale nie może go oddać i poprosić o zwrot zapłaty.

Sprzedawca odpowiada za wady rzeczy przez **2 lata**, licząc od dnia jej zakupu, a za wady nieruchomości (np. mieszkania) – **5 lat** od zakupu[5]. Trzeba jednak pamiętać, że wadę powinniśmy zgłosić sprzedawcy w ciągu **1 roku od momentu jej wykrycia**. Zgłoszenia najlepiej dokonać pisemnie – listem poleconym albo pocztą elektroniczną, liczy się dzień nadania listu, a nie jego odebrania przez sprzedawcę. W przypadku, gdy domagamy się obniżenia ceny i podamy w zawiadomieniu kwotę, o jaką cena ma być obniżona, albo też chcemy zwrotu pienię-

[5] art. 568§1 Kodeksu cywilnego.

dzy w całości, sprzedawca ma 14 dni, by dać nam odpowiedź. Jeżeli w tym terminie nic nam nie odpowie, uznaje się, że zgodził się na nasze żądania.

Przykład:
Pan Waldemar kupił przez Internet radio, które po roku użytkowania przestało działać. Pan Waldemar odesłał je sprzedającemu prosząc o zwrot pieniędzy. W ciągu 14 dni nie otrzymał żadnej informacji od sprzedawcy. Zgodnie z prawem, sprzedawca w ten sposób zgodził się na żądanie pana Waldemara i będzie musiał oddać mu zapłaconą cenę zakupu.

3. Zakupy poza lokalem przedsiębiorcy

W dzisiejszych czasach, wraz z rozwojem technologii, coraz częściej możemy skorzystać z możliwości zrobienia zakupów w inny sposób, niż tradycyjne „wyjście do sklepu". Nie ma problemu, żeby kupić komputer przez Internet, zamówić garnki listownie, przez telefon zawrzeć umowę na zakup nowej „komórki" z abonamentem, albo od akwizytora czy domokrążcy kupić pojemniki na żywność albo dywan.

Ponieważ w takich przypadkach nie możemy spokojnie usiąść w sklepie czy salonie przedsiębiorcy, porozmawiać o wszystkich aspektach umowy, obejrzeć dokładnie towaru i poczytać umów i regulaminów, jesteśmy narażeni na to, że nie dosłyszymy pewnych elementów umowy, nie dowiemy się wszystkiego o kupowanej rzeczy albo zwyczajnie nie możemy jej wcześniej wypróbować (np. czy telewizor ma dobry obraz, czy telefon jest wygodny w użyciu, itp.).

Gdy zawieramy umowę w opisany wyżej sposób (przez Internet, telefon, w domu, „na mieście"), sprzedawca ma obowiązek poinformować nas jeszcze dokładniej o wszystkich kwestiach, związanych z rodzajem i cechami kupowanego towaru lub usługi, o cenie i kosztach, warunkach trwania i rozwiązania umowy, gwarancji, możliwości odstąpienia od umowy, itp[6]. Jeżeli nie jesteśmy czegoś pewni lub nie rozumiemy

[6] art. 12 Ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta.

warunków umowy, poprośmy o jej dokładne wyjaśnienie w prostych słowach – mamy do tego prawo! Jeżeli sprzedawca odmawia lub próbuje nas odwieść od tematu – lepiej zrezygnować z transakcji, nie mamy bowiem pewności, że nie jest to próba oszustwa.

Powinniśmy również wiedzieć, że każdy, dzwoniący do nas z jakąkolwiek ofertą konsultant lub sprzedawca, ma obowiązek na początku rozmowy przedstawić się, podać cel rozmowy oraz wskazać dane identyfikujące przedsiębiorcę, w imieniu którego dzwoni (np. firmę telekomunikacyjną, bank, dostawcę prądu)[7].

Przedsiębiorca ma obowiązek przekazać konsumentowi potwierdzenie zawarcia umowy oraz dokładne informacje o jej warunkach na odległość na trwałym nośniku (na papierze, płycie CD, itp.) w rozsądnym czasie po jej zawarciu, a najpóźniej w chwili dostarczenia rzeczy lub przed rozpoczęciem świadczenia usługi[8].

4. Odstąpienie od umowy, czyli jak wycofać się z transakcji

W przypadku zawarcia przez konsumenta jakiejkolwiek umowy poza lokalem przedsiębiorstwa, zawsze przysługuje mu prawo do odstąpienia od niej bez podawania przyczyny w terminie **14 dni** od dnia dostarczenia rzeczy kupującemu, a w innych przypadkach (gdy np. mówimy o usługach) – od dnia zawarcia tej umowy. Dla zachowania tego terminu wystarczy, że konsument przed jego upływem poinformuje sprzedawcę o chęci odstąpienia od umowy. W takim przypadku, konsument nie musi się tłumaczyć, dlaczego rezygnuje z zakupu – nie ma więc znaczenia, czy rzecz jest zgodna z podanym przez sprzedawcę opisem, czy ma wady, itp. W chwili odstąpienia od umowy, następuje taki skutek, jakby umowa ta nigdy nie została zawarta – konsument powinien oddać lub odesłać kupiony towar sprzedawcy, a sprzedawca – oddać konsumentowi całą, zapłaconą z niego cenę razem z kosztami zwykłej przesyłki.

[7] art. 20 Ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta.
[8] art. 21 Ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta.

Przykład:
Pani Ania kupiła przez Internet telefon komórkowy. Po jego otrzymaniu stwierdziła, że nie jest on tak dobry, jak jej się wydawało. W ciągu 14 dni od odebrania przesyłki od listonosza może odesłać sprzedawcy towar razem z oświadczeniem o odstąpieniu od umowy, a sprzedawca ma obowiązek niezwłocznie po otrzymaniu przesyłki, nie później, niż w ciągu 14 dni, zwrócić pani Ani zapłacone przez nią pieniądze.

Sprzedawca ma obowiązek poinformować konsumenta o przysługującym mu prawie do odstąpienia od umowy oraz udostępnić specjalny wzór oświadczenia, które konsument może wypełnić i odesłać sprzedawcy. Jeżeli sprzedawca nie udostępni konsumentowi takiego oświadczenia, termin do odstąpienia od umowy wynosi **12 miesięcy** od dnia dostarczenia rzeczy albo zawarcia tej umowy.

Dodać trzeba, że jeżeli umowa była zawarta przed dniem 25 grudnia 2014 r., termin na odstąpienie od niej bez podawania przyczyny wynosił **10 dni**. Po nowelizacji przepisów, uległ on zatem wydłużeniu, co jest korzystne dla konsumentów.

Należy jednak podkreślić, że istnieje kategoria wyjątków, w których konsumentowi nie przysługuje prawo do odstąpienia od umowy bez podawania przyczyny. Prawa takiego nie ma w odniesieniu do umów:

1) o świadczenie usług, jeżeli przedsiębiorca wykonał w pełni usługę za wyraźną zgodą konsumenta, który został poinformowany przed rozpoczęciem świadczenia, że po spełnieniu świadczenia przez przedsiębiorcę utraci prawo odstąpienia od umowy;
2) w której cena lub wynagrodzenie zależy od wahań na rynku finansowym, nad którymi przedsiębiorca nie sprawuje kontroli, i które mogą wystąpić przed upływem terminu do odstąpienia od umowy;

3) w której przedmiotem świadczenia jest rzecz nieprefabrykowana, wyprodukowana według specyfikacji konsumenta lub służąca zaspokojeniu jego zindywidualizowanych potrzeb;
4) w której przedmiotem świadczenia jest rzecz ulegająca szybkiemu zepsuciu lub mająca krótki termin przydatności do użycia;
5) w której przedmiotem świadczenia jest rzecz dostarczana w zapieczętowanym opakowaniu, której po otwarciu opakowania nie można zwrócić ze względu na ochronę zdrowia lub ze względów higienicznych, jeżeli opakowanie zostało otwarte po dostarczeniu;
6) w której przedmiotem świadczenia są rzeczy, które po dostarczeniu, ze względu na swój charakter, zostają nierozłącznie połączone z innymi rzeczami;
7) w której przedmiotem świadczenia są napoje alkoholowe, których cena została uzgodniona przy zawarciu umowy sprzedaży, a których dostarczenie może nastąpić dopiero po upływie 30 dni i których wartość zależy od wahań na rynku, nad którymi przedsiębiorca nie ma kontroli;
8) w której konsument wyraźnie żądał, aby przedsiębiorca do niego przyjechał w celu dokonania pilnej naprawy lub konserwacji; jeżeli przedsiębiorca świadczy dodatkowo inne usługi niż te, których wykonania konsument żądał, lub dostarcza rzeczy inne niż części zamienne niezbędne do wykonania naprawy lub konserwacji, prawo odstąpienia od umowy przysługuje konsumentowi w odniesieniu do dodatkowych usług lub rzeczy;
9) w której przedmiotem świadczenia są nagrania dźwiękowe lub wizualne albo programy komputerowe dostarczane w zapieczętowanym opakowaniu, jeżeli opakowanie zostało otwarte po dostarczeniu;
10) o dostarczanie dzienników, periodyków lub czasopism, z wyjątkiem umowy o prenumeratę;
11) zawartej w drodze aukcji publicznej;

12) o świadczenie usług w zakresie zakwaterowania, innych niż do celów mieszkalnych, przewozu rzeczy, najmu samochodów, gastronomii, usług związanych z wypoczynkiem, wydarzeniami rozrywkowymi, sportowymi lub kulturalnymi, jeżeli w umowie oznaczono dzień lub okres świadczenia usługi;
13) o dostarczanie treści cyfrowych, które nie są zapisane na nośniku materialnym, jeżeli spełnianie świadczenia rozpoczęło się za wyraźną zgodą konsumenta przed upływem terminu do odstąpienia od umowy i po poinformowaniu go przez przedsiębiorcę o utracie prawa odstąpienia od umowy[9].

[9] art. 38 Ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta.